

Σικυών

Στην πλούσια από κάθε άποψη καλλιτεχνική παράδοση της αρχαίας Σικυώνας εντάσσεται και η εξίσου σημαντική νομισματοκοπία της, η οποία είναι από τις περισσότερο εκτενείς της Πελοποννήσου. Η ασημένιες κοπές αρχίζουν στις αρχές του 5ου αιώνα και συνεχίζονται χωρίς σοβαρά διαλείμματα μέχρι τα τέλη του 1ου αι. π.Χ. Σε ό,τι αφορά την επιλογή των συμβόλων στις νομισματικές κοπές της Σικυώνας, αυτή εστιάζεται κυρίως γύρω από δύο όντα, ένα υπαρκτό, το περιστέρι, και ένα μυθικό-φανταστικό, τη Χίμαιρα.

Οι πρώτες νομισματικές κοπές της Σικυώνας αντιπροσωπεύονται από αργυρές δραχμές που χρονολογούνται στις αρχές του 5ου αιώνα (490/480), με κοπές που φθάνουν έως το 450 περίπου. Στον εμπροσθότυπο εικονίζεται περιστέρι το οποίο προσγειώνεται προς τα αριστερά, με ανυψωμένες τις φτερούγες, και στο έγκοιλο του οπισθότυπου μεγάλο γράμμα «Σαν», δηλαδή συρριστικό σύμφωνο σε μορφή Μ. Σε κάποιες σειρές αργυρών ημιόβολων της ίδιας περιόδου το περιστέρι εικονίζεται να πετάει προς τα δεξιά με ανοιχτές τις φτερούγες. Το έντονο ανάγλυφο, η πεπλατυσμένη επιφάνεια και ο έντονα έγκοιλος οπισθότυπος σε αυτές τις αργυρές δραχμές θυμίζουν την πρώιμη νομισματοκοπία του Άργους, η οποία ανήκει στα τέλη του 6ου ή, το πιθανότερο, στις αρχές του 5ου αιώνα, αλλά οι κοπές της Σικυώνας, ως πιο εξελιγμένες, θα πρέπει να ανήκουν σε λίγο μεταγενέστερη χρονολογία. Μια από τις τελευταίες δραχμές αυτού του πρώιμου στάδιου φέρει ένα «Σαν» στον οπισθότυπο σε συνδυασμό με την εμπρόσθια όψη που φέρει ένα

Αργυρός στατήρας Σικυώνας, 400-323 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 583).

«Σίγμα». Το «Σαν» στον οπισθότυπο χτυπήθηκε επίσης αργότερα στη δεύτερη χάλκινη νομισματοκοπία της Σικυώνας (στα μέσα 4ου αι. π.Χ.). Ο οπισθότυπος αυτός, ως αρχαϊστική ανάμνηση, συναντάται υπαινικτικά στον οπισθότυπο των ύστερων ελληνιστικών τριόβολων της Σικυώνας.

Από το γ' τέταρτο του 5ου αιώνα η Σικυώνα έθεσε σε κυκλοφορία αργυρές δραχμές με παράσταση Χίμαιρας, που βαδίζει προς τα αριστερά, στον εμπροσθότυπο, και στον οπισθότυπο περιστέρι, που πετάει προς τα αριστερά με ανοιχτές τις φτερούγες· συνήθως πάνω δεξιά υπάρχει Σ. Κυκλοφόρησαν επίσης αργυρές δραχμές με παράσταση περιστεριού στον εμπροσθότυπο που προσγειώνεται με ανοιχτές τις φτερούγες προς τα αριστερά και στον οπισθότυπο μεγάλο «Σαν», με ανθέμιο κάτω.

Ενώ τα πρώιμα νομίσματα της Σικυώνας κόπηκαν σε σχετικά μικρούς αριθμούς, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου η πόλη παρήγαγε μαζικά στατήρες, δραχμές και υποδιαίρέσεις. Η Σικυώνα, με αυτά τα μεγάλης ονομαστικής αξίας αργυρά νομίσματα, προμήθευσε την Πελοποννησιακή συμμαχία με το απαραίτητο χρήμα στον πόλεμό της κατά της Αθήνας. Το κύριο πρόβλημα στην ταξινόμηση αυτών των νομισμάτων είναι ότι οι Σικυώνιοι χρησιμοποίησαν πάλι τους ίδιους τύπους στον ύστερο 4ο αιώνα. Οι κοπές της περιόδου αυτής εκπροσωπούνται κυρίως από

Αργυρή δραχμή Σικυώνας, 431-400 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 10445).

Αργυρός στατήρας Σικυώνας, 430-390 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 4056).

Αργυρή δραχμή Σικυώνας, 400-300 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 1968).

Αργυρό ημίδραχμο Σικυώνας, 250-146 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 1991).

Αργυρό ημίδραχμο Σικυώνας, 400-300 π.Χ. (Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, 1973).

αργυρές σειρές, δραχμές και στατήρες. Οι δραχμές φέρουν παραστάσεις περιστεριών και στις δύο όψεις - με ανυψωμένες φτερούγες, ιστάμενα ή κατερχόμενα και με ΣΕ κάτω από την ουρά· στον οπισθότυπο το όλο κλείνεται μέσα σε στεφάνι ελιάς δεμένο στα δεξιά και με τις άκρες των κλάδων τυλιγμένες στα αριστερά. Οι στατήρες φέρουν παράσταση Χίμαιρας στον εμπροσθότυπο κινούμενη προς τα αριστερά πάνω σε γραμμή εδάφους, το δεξί της μπροστινό πόδι είναι σηκωμένο και η αίγα, με τα δύο πόδια σηκωμένα, ανυψωμένη πάνω από την ράχη της Χίμαιρας· στο έξεργο διακρίνεται ΣΕ. Σε αυτές τις κοπές, το σώμα της Χίμαιρας είναι σκυφτό προς τα εμπρός σε στάση προετοιμασίας επίθεσης. Με το πέρασμα του χρόνου, το σώμα του μυθικού όντος σταδιακά ανασηκώνεται, μοιάζει σαν να βαδίζει και γίνεται λιγότερο επιθετικό. Στον οπισθότυπο, όπως και στις δραχμές, το περιστέρι πετώντας προς τα αριστερά με τις φτερούγες ανοιχτές πάνω και κάτω, περιβάλλεται από δεμένο στεφάνι ελιάς. Άλλοτε οι άκρες των κλάδων της ελιάς στον οπισθότυπο σμίγουν στ' αριστερά σε ανθέμιο και άλλοτε το περιστέρι κρατά στο στόμα του έναν καρπό ελιάς.

Τον 4ο αιώνα η νομισματοκοπία της Σικυώνας περιλαμβάνει στατήρες, δραχμές, μερικές αργυρές υποδιαίρεσεις και χάλκινα, καθώς και μεγάλους αριθμούς τριόβολων, ασημένιες υποδιαίρεσεις και χάλκινα. Οι αργυροί στατήρες της περιόδου (π. 360/350) εικονίζουν τη Χίμαιρα κινούμενη προς τα αριστερά πάνω σε γραμμή εδάφους με το δεξί της μπροστινό πέλμα είναι σηκωμένο. Στον οπισθότυπο εικονίζεται περιστέρι πετώντας προς τα αριστερά με τις φτερούγες ανοιχτές και το όλο μέσα σε

στεφάνι ελιάς δεμένο στα δεξιά και με τις άκρες των κλάδων τυλιγμένες στα αριστερά.

Κάποιοι από τους ύστερους στατήρες της Σικυώνας, που κόπηκαν σε σημαντικούς αριθμούς, πρέπει να συνδέονται με την πρόσκληση του Μ. Αλεξάνδρου για μισθοφόρους από την Πελοπόννησο το 334· το γεγονός ότι αυτοί είναι οι μόνοι σικυώνιοι στατήρες που συχνά εμφανίζονται σε εξαιρετική κατάσταση, μπορεί να υποδηλώνει ότι σημαντικός αριθμός από αυτούς είχαν καταβληθεί στους στρατιώτες οι οποίοι στη συνέχεια τους έθαψαν για φύλαξη, αλλά δεν επέστρεψαν ποτέ να τους ανακτήσουν. Αυτοί οι στατήρες συνοδεύονταν και από σειρές αργυρών δραχμών με την Χίμαιρα στον εμπροσθότυπο και το περιστέρι μέσα σε στεφάνι ελιάς στον οπισθότυπο.

Στην πολυπληθή σειρά ασημένιων οβολών του 4ου αιώνα (π. 360-340/330) η παράσταση παρέμεινε αμετάβλητη: Χίμαιρα στον εμπροσθότυπο, περιστέρι στον οπισθότυπο. Μεγάλος αριθμός αργυρών ημίδραχμων παρήχθη από το 320 έως το 251 (το αργότερο), οπότε η Σικυώνα έγινε μέλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Οι κοπές αυτές επικαλύπτονται από τις κύριες, αυτόνομες σειρές της Σικυώνας και θυμίζουν τις σειρές του 5ου αιώνα.

Η αυτόνομη νομισματοκοπία της Σικυώνας έφθασε στο τέλος της περί το 50/44: οι άμεσες αιτίες ήταν τα οικονομικά προβλήματα της πόλης, τα οποία κορυφώθηκαν με την πώληση πολλών καλλιτεχνικών θησαυρών της για εξόφληση χρεών προς τους Ρωμαίους το 56 π.Χ., και η επανίδρυση, το 44 π.Χ., της Κορίνθου ως ρωμαϊκής αποικίας με δικό της νόμισμα. Μετά από αυτή την περίοδο η Σικυώνα ουσιαστικά έπαυσε να κόβει νομίσματα· υπάρχει μόνο μια πολύ μικρή σειρά την περίοδο του αυτοκράτορα Νέρωνα και μια, λίγο μεγαλύτερη, αν και ήσσονος σημασίας, την περίοδο των Σεβήρων.

Δημήτρης Γαρουφαλής
Αρχαιολόγος

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στην κ. Δήμητρα Τσαγκάρη, επιμελήτρια της Νομισματικής Συλλογής της Alpha Bank, για την ευγενική παραχώρηση φωτογραφιών των νομισμάτων που παρουσιάζονται στο παρόν κείμενο.